

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Tel. (030) 10163
Postgiro 58. Abonnementsprijs f 5,50 per jaar. Buitenland f 7,- per jaar, voor
België f 6,-. Losse nummers f 0,25. Verschijnt wekelijks.

TIENERS

Het humanisme eerbiedigt de mens als enkeling en als lid van de samenleving in zijn menselijke waarde".

Aldus heet het in het beginselprogramma van het Humanistisch Verbond.

En de toelichting zegt: „De eerbiediging van de concrete mens is misschien wel de meest centrale gedachte van het moderne humanisme. Zodra deze mens schuil dreigt te gaan achter abstracties ontstaat de verleiding tot de afschuwelijkste onmenselijkheid".

Ik wil vanochtend deze centraal-stelling van de concrete mens tot uitgangspunt nemen voor een beschouwing over een fase in het mens-zijn, die op het ogenblik in het middelpunt van de algemene aandacht staat. De afzonderlijke plaats, in onze tegenwoordige samenleving toegekend aan de jongelui tussen twaalf en twintig jaar, die men in navolging van het engelse voorbeeld als de „tieners" aanduidt.

Doordat men aan deze leeftijdsgroep een opzichzelfstaande betekenis toeschrijft en bovendien deze betekenis verregaand overschat, doet men mijns inziens aan de eerbied en de mensenwaarde van deze groep dusdanig te kort, dat men in strijd komt met wat het humanisme van zijn belijders eist. Hetgeen voor mij aanleiding is om het bestaan van deze tieners eens onder de loop te nemen.

Wanneer wij spreken over de concrete mens, dienen wij te beseffen, dat er ook een mens als abstractie bestaat. De mens zonder meer is eigenlijk een abstractie. De mens is niet een zichzelf gelijkblijvend iets, geen statisch element. De mens is een dynamisch wezen en zijn voortdurende beweeglijkheid, die wij ontwikkeling noemen, is het kenmerk hiervan. De zestiende eeuwse humanist Michel de Montaigne heeft deze ontwikkeling zo duidelijk en beeldend omschreven, toen hij de mens een „passage" noemde. De mens is een passagier, onafgebroken voortschrijdend op zijn weg van de wieg tot het graf. Men kan hem niet op een zeker ogenblik bij zijn kraag grijpen en zeggen: „Kijk, hier heb je nu de mens, zoals hij is en zijn moet!"

De baby is een mens; de kleuter, het schoolkind, de opgeschoten jongens en meisjes, het jonge gezin, de ouders en grootouders, het

zijn allemaal mensen. En van geen enkele groep kan men zeggen: „Hier heb je nu de leeftijdsgroep, die representatief is voor de ware mens en voor het ware menszijn!" Geen enkele groep mag tot maatstaf dienen voor het geheel. Elke groep heeft haar eigen maatstaf, maar die maatstaf heeft geen geldende kracht voor de overige groepen.

Laten wij nu eens nagaan wat het kenmerk is van de tieners, waardoor deze groep zich van de overige leeftijden onderscheidt.

Vroeger, — voordat het Engelse voorbeeld zijn intrede in onze taal had gedaan, spraken men van de rijpere jeugd. Een term, waarmee ik nooit heb kunnen instemmen. Immers, „rijper" is de vergrotende trap van rijp". De tiener is dus rijper kan de kleuter en het kind van de lagere school. Maar mag men deze leeftijden „rijp" noemen? En de opgeschoten jongens en meisjes rijper dan rijp? Dit druist in tegen de normale ontwikkelingsgang. Rijp zijn ze geen van allen. Ze zijn op hun „passage" van de infantiliteit via de puberteit en de pueriliteit naar de volwassenheid. Het is niet de rijpere jeugd, maar de rijpende jeugd. Ze zijn aan het rijpen. Nog in de groei. Geen bloesem meer maar ook nog geen vrucht. Vroeger duidde men deze toestand aan als „tussen servet en tafellaken". Het zijn de adolescenten, de jongelingen en jongedochters, op z'n ouderwets

personalia

H. G. CANNEGIETER publiceerde over pædagogische onderwerpen o.a. in de N.R.C., de Groene, de Socialistische Gids, Het kind en gezin en school, waarvan hij redactie-lid was. In boekvorm verschenen van zijn hand o.a. Prille vrees en vreugd, Tussen twaalf en twintig, Kind en mens, Kennen wij onze kinderen?, Moderne jeugd, Helden in de dop, Het seksuele vraagstuk in de opvoeding, en enige toneelstukken voor kinderen.

Hij is docent geweest aan de School voor maatschappelijk werk te Amsterdam in de geschiedenis van de pædagogie, curator van het Kennemer Lyceum en lid van de Commissie van toezicht op het middelbaar onderwijs der gemeente Haarlem.

een lezing voor de vara-microfoon van zondag 26 juli 1964

Abonneert U op

International Humanism

*3-maandelijks tijdschrift
van de International and
Ethical Union*

Abonnementsprijs f 3.- per jaar

Inlichtingen: Oudegracht 152, Utrecht.

gezegd. Tegenwoordig spreekt men van jongelui. De rector van ons lyceum begon zijn schooltoespraken altijd met de aanhef: „Jongens en meisjes; jongelui!”

Op de passage naar de volwassenheid dus. Zij zijn het station van de infantiliteit en van de puberteit gepasseerd en rijden op het station van de volwassenheid toe. Nu leidt elke fase haar eigen leven. Zij spreekt haar eigen taal; heeft haar eigen vermaken; volgt haar eigen smaak. En zij dient in al deze eigenaardigheden te worden geëerbiedigd. Als mens. Als mensenkind op zijn speciale ontwikkelingstrap. Men lacht een kleuter niet uit om zijn krompraten en om het speelgoed, dat voor hem 'n werkelijkheid vertegenwoordigt. Of om de infantiele en primitieve wijze waarop hij zijn afhankelijkheid en zijn afkeer uit. Maar wie denkt er over dit infantiele en primitieve tot maatstaf voor ouderen te verklaren?

Zo leiden ook de tieners hun eigen leven. Hoewel het algemeen menselijke zich door de eeuwen heen op dezelfde wijze voltrekt, drukt elk historisch tijdperk er toch zijn speciaal stempel op. De tegenwoordige adolescent is gegrepen door het wonder van de techniek; bromfiets en auto, radio en televisie trekken zijn bijzondere belangstelling. Hij zal deze op zijn wijze uiten door er onophoudelijk aan te prutsen en het lawaai hierbij centraal te stellen; hij kiest zijn eigen repertoire: de tophits, de songs en hoe al deze muzikale prestaties verder worden aangeduid.

Men mag het dat twaalfjarige meisje niet kwalijk nemen, dat verzuchtte, hoe vervelend een bezoek bij Opa en Oma wel was. „Ze draaien daar platen van Mozart en Beethoven; het is om kots-misselijk te worden!”, zei zij. In deze leeftijd van onvolgroeidheid acht de rijpere jeugd het gebruik van schuttings-woorden en vieze grappes „stoer”. De kleuter begint hier al mee. Een wijze moeder zei tegen haar jongen: „Zeg nu al je vieze woorden maar achter elkaar op; dan ben je er van af!”

Het verzet tegen de oudere generatie behoort ook normaal bij deze leeftijd. De ouders zijn achterlijk en benepen, om van de grootouders maar niet te spreken. Al wat gezagdrager is prikkelt tot tegenspraak en tegenwerking. In overdreven gedaante vertegenwoordigt de nozem met zijn herrieschoppen, straatschenderij en gevecht tegen de politie dit leeftijdstype.

De tiener kenmerkt zich ook door een overdadige behoefte aan heldenverering. Vroeger was hiervan voor de jongens de sportkampioen en voor de meisjes een populaire leraar of lerares het slachtoffer. Tegenwoordig zijn het de liedjeszangers en jazz-acrobaten, die deze jeugd zich tot idool heeft uitverkoren en voor wie zij haar adoratie met vaak al te onstuimige geestdrift ten toon spreidt.

Nu hebben allerlei factoren veroorzaakt, dat de tieners in de na-oorlogse maatschappij een overheersende positie zijn gaan innemen. In het politieke, sociale en economische leven is de leeftijdsgrens voor het als volwassen beschouwd worden vervroegd. Door het gebrek aan arbeidskrachten verdienen halfwassen soms reeds hoge lonen. Kinderen zijn ook financieel onafhankelijker van hun ouders geworden. Zij kunnen hun eisen aan het leven stellen. En de niet altijd verborgen verleiders weten van de ook de jeugd verwennende welvaart te profiteren.

De jeugd meent recht te hebben op wat haar status eist en zij kent zich de macht toe om dit recht te doen gelden. Geeft men haar iets niet goedschiks, dan neemt zij het en dan krijgt de kinderrechtter wel eens met gevallen te maken, waarin hij minderjarigen wegens diefstal veroordelen moet.

Er zijn bepaalde dingen nodig, wil de tiener zijn of haar status handhaven.

Het bezit van een bromfiets, een scooter of nog liever een tweedehands-auto; het ongebreemd toegeven aan de seksuele potentie; het afstand doen van schroom in zijn woordgebruik en van eerbied jegens de traditionele goede manieren speciaal van de hoffelijkheid, die men als huichelarij veroordeelt.

In 't algemeen alles wat het machts-instinct en het zelfbesef aanmoedigt behoort tot deze status, die zich mede afspiegelt in de artistieke productie der debutanten. De tiener moet vóór alles „modern” zijn of nog liever „hyper-modern”.

Nu zou dit alles niet verontrustend wezen, wanneer men het als een voorbijgaand begeleidingsverschijnsel van een bepaalde leeftijdsfase beschouwde. Een natuurlijk doorgaanspunt in de „passage” op de weg van de wieg naar het graf. Maar het noodlottige is, dat meer en meer blijkt hoe in velerlei kringen de tiener-status als het einddoel der volgroeidheid geldt. Men neemt de tiener tot maatstaf en richt zich naar zijn beschavingspeil. De snobs, die „bij” willen blijven, blijven tiener tot in lengte van jaren. Zoals vorige generaties de overjarige A.J.C.'ers en Kajotters heben gekend, bestaan er tegenwoordig overjarige tieners.

Het is heerlijk jóng te zijn! Er is niets anders!

Louis Couperus (1863-1923)

En het bedenkelijkste is, dat de commercie zich van de tiener bedient om zaken te doen. Winkelbedrijven, uitgevers, boekhandelaren, vervaardigers van grammofoonplaten, programmaleiders van radio en televisie, reclamebureaus kunnen vaak de verleiding niet weerstaan om zich ten bate van hun bedrijf te richten naar de smaak van pubers en puerielen.

Dit zich richten naar de tieners als afzetgebied dingt ook aan de volwassen generatie een niet voor haar bestemde en bij haar wezen zich niet aansluitende productie op, die smaakbedervend en het oordeel misleidend werkt.

Er zijn meer dingen, die de zelfoverschatting van de tieners in de hand werken. Om één verschijnsel uit vele te noemen: er zijn tekenen, dat men de erotisch en sexueel nog onrijpe jeugd als ook op dit gebied reeds volwassen beschouwt. Over het begrip „kalverliefde” haalt men de schouders op. Kalverliefde bestaat niet meer. Het moet direct de stier en de koe zijn. In Denemarken wordt in de officiële schooltelevisie aan kinderen van veertien tot zestien jaar bij de seksuele voorlichting het gebruik van voorbehoedsmiddelen met tekeningen geïllustreerd.

Aldus wordt de natuurlijke periode van wachten en verlangen naar het voorshands nog met poëzie omgeven mysterie der liefde overgeslagen en het seksuele verkeer als een zelfstandig iets losgemaakt van de onverbreekelijke samenhang met het integrale gevoelsleven, dat de genegenheidsbanden tussen man en vrouw hun wezenlijke waarde verschaft.

Door dit alles doet men de mens in de tiener op schromelijke wijze tekort. De concrete mens, dat wil in dit verband zeggen: de mens in deze door zijn leeftijd bepaalde ontwikkelingsfase.

Als hij in deze fase blijft steken benemen wij hem de gelegenheid verder uit te groeien tot de volgende trap van ontwikkeling. De aldus in zijn groei beknotte tiener zal nooit de volwassenheid bereiken. Door hem in het middelpunt te stellen, door hem tot maatschap te nemen, begaan wij jegens hem hetzelfde vergrijp, waaraan fokkers en telers zich schuldig maken wanneer zij door kunstmiddelen dieren of planten klein houden, omdat de markt gunstig is voor krielen en dwergsoorten.

Wij hebben reeds tienerkleding, tienerhaar-dracht, tienermuziek en tienerlectuur. Wij hebben tiener-sociëteiten, tiener-nachtclubs (in Amerika), tiener-huwelijken, tiener-ouders, (ook hier). De tiener speelt tweedekamer en gemeenteraad alsof het echt is en wordt bij dit alles au sérieux genomen. De tiener wordt geïnterviewd over zijn tiener-zijn.

Dit werkt bij hem een zelfoverschatting in de hand tot schade van zijn zelfkennis en karaktervorming. In zijn aanmatigende zelfverzekerdheid wijst hij kritiek op zijn levenshouding en levensgewoonten met spot en hoon van de hand.

Wij zijn bezig een maatschappij van tieners op te bouwen. Juist nu de wereld er zo'n schreeuwende behoefte aan heeft, volwassen te worden. Want blijkt onze mensheid niet nog steeds vol te zitten met de resten van infantilisme en puberteit, die reeds lang overwonnen behoorden te zijn? Maakt niet — om een voorbeeld te noemen, — het internationale en, helaas soms ook wel het nationale politieke krakeel een kinderachtige indruk? Wij doen verkeerd door aan het tiener-gedoe te veel en te eenzijdig aandacht te schenken.

Eigenlijk heb ik vanochtend hieraan zelf meegedaan. Maar ik meende, dat wij als humanisten verplicht zijn, terwille van de eerbied voor de mens in elk van zijn levensfasen ook eens op het probleem van de onvolwassen volwassenheid te mogen wijzen.

H. G. CANNEGIETER.

beginnen

Beginnen te geloven,
dat er een leven op aarde mogelijk is
daags te leven maar met liefde als een
hartslog
en het een geluk niet alleen voor de man,
de vrouw en het kind,
maar in het zich verliezen in het andere,
elke ander,
met mensen als kinderen,
vrienden, feestgangers.
Mensen.

Spiegels en het verleden. Maar spiegels
verweren
en met het verleden komt men niet uit;
geen mens leeft met het verleden.
Maar het valt moeilijk de eenvoudige
zon te aanvaarden
en de aarde te bewerken met machines of
woorden,
te begrijpen,
dat er een simpele mogelijkheid tot vreugde
is,

vreugde omdat het door moet gaan,
de stilstand voor het ogenblik is,
omdat het door moet gaan.

Met mensen die leven onder de daken van
hun gedachten
en in de landschappen van hun gevoelens
en die de ruimte verwachten, mensen.

Hans Andreus

lezingen voor de radio

zo. 2 aug. VARA 9.45 uur: A. L. Constandse: „Redelijke ketterij”.

zo. 9 aug. VARA 9.45 uur: S. L. Kwee: „Humanistisch toekomstbeeld”.

zo. 16 aug. VARA 9.45 uur: L. van der Wal: „Bijblijven?”.

ZENDING

Een Amerikaanse tragedie" van Theodore Dreiser begint zoals het eindigt: met een klein groepje straatpredikers. Zij gaan op de hoek van een straat staan, bespelen een orgeltje, zingen een psalm en verkopen tractaatjes. Aan het begin staat: „Ze schenen vanavond wat aandachtiger dan gewoonlijk." „Ja, 27 tractaatjes vanavond tegen 13 verleden week". Aan het eind staat: „Ik vond, dat ze vanavond wat aandachtiger waren dan gewoonlijk." „O ja, er waren er wel die elf tractaatjes meenamen." En na deze troostrijke woorden gaat dan het gezelschapje aan het begin van het boek én aan het einde naar de Bethel Onafhankelijke Zending — De Ster der Hope — samenkomsten elke woensdag- en zaterdagavond 8-10, 's zondags te 11, 3 en 8. God is liefde. In hoe lang hebt gij uw moeder niet geschreven? Het zendingslokaal was gevestigd in een geelgeverfde houten gebouw, waarvan de ruiten met een grauwe verf besmeerd waren.

Toen ik het boek, nu al weer lang geleden, las heb ik mij er over verbaasd, dat Dreiser weliswaar geen nauwkeurige beschrijving had gegeven van mijn lokaal, maar dat hij wel de sfeer er van precies had getroffen. In de buurt waar ik woonde was een afgrijselijke straat. Hij is er trouwens nog en als hij vannacht geheel instort, wat gemakkelijk zou kunnen, zal er vreugde zijn in de harten van sociologen en stadsaneerders en allen die het goed menen met de mensen. Want het is — en was reeds in mijn jeugd — een straat om angstig van te dromen. Omgang met kinderen uit die straat was mij verboden, ten eerste omdat ze vermoedelijk luizen en zeker vlooiën hadden en ten tweede omdat het enige jongetje uit die straat, dat bij ons bekend was, zo volwassen kon vloeken.

Van de benedenhuizen waren er slechts weinige bewoond. De meeste werden verhuurd als „onderstuk". Zij dienden als werkplaats voor zeer kleine ambachtslieden, stalling voor handkarren en fietsen, opslagplaatsen van lompen en metalen. Slechts hier en daar vond men halflege winkeltjes, waar men voor een cent mosterd en een maatje azijn kon krijgen en waar naast het olievat een snoepafeltje stond met polkabrokken en negerballen à een halve cent.

En tussen deze zieke nerinkjes en smerige berghokken was het zendingslokaal. Het was ook een winkel geweest die stellig eens op de fles was gegaan. Het winkelraam en de ruiten in de deur waren met een vieze, klodderige verf besmeerd. Overdag was het altijd dicht, een reeds afgestorven plek in het zieke, vervuilde lichaam.

Ik ben er twee keer geweest. De eerste keer, toen er zondagsschool werd gehouden. Het was eigenlijk helemaal geen zondagschool, want ik was er op een doordeweekse avond. Na enig jengelen had ik verlof gekregen er heen te gaan. Mijn ouders zagen er weinig in, maar het was geen regelrecht katekwaad en aangezien het geen kosten met zich meebracht, kreeg ik tenslotte verlof.

Het lokaal bleek van binnen ten minste zo erg te zijn, als men van buiten kon verwachten. In een hol vertrek met geelbruin geverfde houten wanden stonden een paar banken en een tafel en er was een onzekere verlichting. Achter de tafel zat een man met een snor en een wantrouwend gezicht, die bereid was elke onordelijkheid onmiddellijk met harde hand te onderdrukken. Verder waren er twee of drie juffrouwen die weer te vriendelijk waren, ons bij de arm vatten en op de banken rondom de tafel schikten. Nadat een van de juffrouwen een bijbels verhaal had verteld (waarvan ik het onderwerp vergeten ben, maar waarvan ik mij goed herinner, dat ik dacht: „Hier is toch veel meer van te maken") gebod de boze man ons te bidden. Hij waarschuwde, dat wij onze ogen moesten sluiten. Wie dat niet deed moest er rekening mee houden, dat zijn levensdraad morgen afgesneden zou kunnen worden. Dit leek mij kras. Tijdens het gebed keek ik geïnteresseerd in de kring rond, wie dit risico durfde nemen. Blijkbaar ging ik er van uit, dat de waarschuwing voor mij als buitenstaander niet gold.

Thuisgekomen werd ik ondervraagd over mijn ervaringen. Ik citeerde de levensdraad, waarop een mijner ouders zei: „Is die vent nou helemaal bedonderd." Dat smaakte mij wel, want de man zag er niet aardig uit. Toen een tijdje later de man bij ons thuis de nazorg kwam beoefenen, heeft hij de wind van voren gekregen en hij is met bijbelteksten het huis uitgedreven, want De Dageraad voorzag ons van boekjes met teksten, waarmee men gelovigen in het nauw kon drijven. Tenslotte heeft elke ketter zijn letter.

Ik ben er nog eenmaal teruggeweest. Deze keer zonder permissie, maar ik was in het bezit gekomen van een cent en er was een vertelavond met lichtbeelden, toegang 1 cent. Het was stampvol en een enorme bende, want deze vertelavonden met lichtbeelden waren voor de grotere jongens een mooie gelegenheid om keet te gaan schoppen. De boze man schreeuwde en tierde — terecht deze keer — maar zonder enig succes.

Nadat enkele felkleurige prenten waren vertoond kwam het voor mij vertrouwde beeld van David en Goliath op het doek. Ik zal dit nimmer vergeten. De kleine David stond met zijn slinger klaar, terwijl het niet meer nodig was, want hij bevond zich al op de geweldige borst van de verslagen Goliath, die er uitzag als de reus uit Klein Duimpje.

En toen haperde er iets aan het toestel, zodat David daar maar bleef staan, in helle kleuren en star sturende.

De vreugde bij de ondeugende jongens steeg ten top en verminderde niet, toen de boze man ons tenslotte met geweld de zaal uit dreef.

Ik heb het gevoel, dat de stadszending in het verleden niet altijd met doeltreffende middelen werkte. Hier niet en in Denver en Chicago niet. Wat al verspilde energie en goede bedoelingen.

H.H.